

כיבוד אב ואם

כלל גדול אמרו בחינוך: כל בית שיש בו כיבוד אב ואם יש בו חינוך; אין בו כיבוד אב ואם, אין בו חינוך.

אעפ"י שאמרו חכמים: 'האב שמחל על כבודו, כבודו מחול' (קדושין לב), אין זה אלא לגבי לפטור מעונש. כלומר, יכול האב להציל את בנו שלא יהא נענש בעוון אשר לא כיבד את אביו, אם הוא מוחל על כבודו; אעפ"י כ מצות כיבוד אב ואם אינה בטלה ממנו וחייב בה תמיד. ואולם לעניין של חינוך הבית, אין לך דבר קשה מזה שהאב מוחל על כבודו ואינו מרגיל את בנו בכיבוד אב ואם; כי באין כיבוד בבית לאב ולאם, אין חינוך בבית לבן. אבל בנים שהוריהם הרגילום בכיבוד אב ואם, אשריהם הבנים ואשרי ההורים; שכל לקח טוב שהם נותנים לבנים, הבנים מקבלים מהם וזוכים בו ונוחלים שני העולמות.

וכן אתה אומר בהורים שבניהם רואים בם שמכבדים להוריהם הזקנים, הסב והסבתה – אף הם זוכים ליטול שכרם בעולם הזה והקרן קיימת להם לעולם הבא. בני הנעורים נוטלים מוסר מהוריהם ואומרים: ומה אם אבותינו שאינם תחת יד הוריהם, ולא עוד, אלא שהוריהם אוכלים על שולחנם – כך הם מכבדים אב ואם; אנו שתחת ידם ואבותינו שופעים עלינו כ"כ טובה – על אחת כמה וכמה שאנו חייבים בכבודם!

אבל אם אין ההורים נוהגים כבוד באבותיהם, גם בניהם לא ינהגו כבוד בהם. אפילו נוהגים בהם כבוד, רק למראה עין נוהגים כבוד, ורק לשעה, כל זמן שהנאתם יוצאת להם מתחת יד הוריהם, וכל זמן שמוראם עליהם; כיון שלא יצטרכו להם עוד, מיד יהיו גם הוריהם מזולזלים בעיניהם כשם שהסב והסבתה מזולזלים בעיני האב והאם.

ולא עוד, אלא שגם עתה בעודם נוהגים כבוד באבותיהם, אין הכבוד הזה כבוד, אלא בזיון. למאכל ולמשקה שנהנים מהוריהם הם מכבדים ולא להם. לכסות ולמעון שנהנים מאבותיהם הם נותנים כבוד, ולאבותיהם מולידיהם אינם נותנים כבוד. הרי שכל עיקר האבהות והאמהות מושפל אצלם עד לדיוטא התחתונה, ואינו שוה בעיניהם כמחיר הנאה אחת בעולם הזה... אמור מעתה, איזהו כיבוד אב ואם? כל שהבנים מכבדים להוריהם, אפילו אין להם הנאה מן ההורים.

שותפים להקב"ה

צא ולמד, לא מצינו אזהרת הכבוד בכל התורה כולה, אלא בהקב"ה ובאב ואם בלבד. לא נזכר הכבוד בתורה כחובה, לא לענין חכמה ולא לעניין של גדלות, אפילו לא כלפי מלכות. והיכן נזכר? בהקב"ה, ובאב ואם. ולא עוד, אלא שהקדים הקב"ה כבוד אב ואם לכבודו. 'כבד את אביך ואת אמך' נאמר בעשרת הדברות, ו'כבד את ה' מהונך' נאמר במשלי (פרק ג). ללמדך שכבוד האבהות והאמהות אינו תלוי בשום דבר של מקרה, לא בעושר, לא בחכמה, לא בגדולה ולא בשום דבר אחר שאב ואם עושים לבניהם. שהרי אפשר לאב ואם שלא יהיה בהם מכל המדות הללו. לא צוותה התורה על הבנים: 'כבד את אביך ואת אמך' אלא מפני דבר זה בלבד, שהיו שותפים להקב"ה בלידתם. די לך שהולידוך!

אדם טובל בחסד-אל כל היום, ומרובים חסדיו של המקום עם כל בריה ובריה בכל עת ובכל שעה, ואולם אפילו ישתדל אדם כל ימי חייו לשלם לבוראו בעד חסדו הראשון שעשה עמו, שבראו, אינו יכול. החיים הם החסד הראשון שנעשה עמו והגדול מכל שאר החסדים. והרי עשאים הקב"ה לאב ואם שיהיו שותפים בבריאת הבן ובבואו אל החיים – לכך נאמר: כבד את אביך ואת אמך, ולא נאמר: גמול טובה עם אביך ועם אמך, שאם באת לגמול, אינך יכול. לפחות תן כבוד למי שבראך, ודע שלעולם תישאר חייב להם ולא הם חייבים לך!

(איש וביתו, פרק כ"ה, אליהו כי טוב)